

NEW YEAR'S CONCERT OF THE
SLOVAK ACADEMY OF SCIENCES

Ctené priateľky, ctení priatelia, dobrý večer.

Odvaha.

Koľkokrát už v dejinách skloňované slovo? Môže mať skutočne najrôznejšie podoby. Milada Horáková, Jozef Gabčík a Jan Kubiš, Anton Srholec, rodina Moravcová, František Mikloško, Jan Zelenka-Hajský. Tak by sme pokračovať veľmi dlho a iste by si každý z nás pridal nejaké ďalšie mená.

Ja dnes však chcem hovoriť o jednom konkrétnom a veľmi inšpiratívnom prejave osobnej odvahy. **Věra Čáslavská.**

Fenomenálna športová gymnastka, trojnásobná olympijská víťazka z Tokia 1964. V roku 1968 zaujala principiálny postoj a stala sa signatárkou manifestu *2000 slov*. V auguste 1968, po okupácii Československa vojskami Varšavskej zmluvy na popud Sovietskeho zväzu, sa obávala možných represálií zo strany Štátnej bezpečnosti alebo dokonca NKVD. Napriek tomu svoj podpis neodvolala. Dva týždne sa ukrývala na horskej chate v Jeseníkoch. Pohodené drevené klady boli jej kladinou, vetvy stromov sa premenili na bradlá, posilňovala hádzaním koksu v kotolni.

Olympijské hry v Mexiku sa konali 12. – 27. októbra 1968. V dôsledku okupácie dlho visela vo vzduchu otázka, či československí športovci vôbec do Mexika odletia. Nakoniec im to na poslednú chvíľu sovietski okupanti umožnili, nie snád' z dôvodu nejakej dobrej vôle alebo nebudaj čestnosti, ale preto, že nechceli riskovať medzinárodný škandál. Oni totiž radi používali eufemizmus o bratskej pomoci namiesto slov ako okupácia, agresia, vojna. Vlastnosť, ktorá im v podstate ostala dodnes.

Prijatie československých športovcov na úvodnom ceremoniáli na Aztéckom štadióne bolo fantastické, celý svet im prejavoval svoje sympatie. Rovnako fantastický bol aj výkon Věry Čáslavskej. Výsledok: štyri zlaté medaily: prostné, preskok, viacboj a bradlá. A aby toho nebolo málo, pridala aj dve strieborné medaily z kladiny a tímovej súťaže. Jedinou chybičkou krásy bolo, že v prostných skončil výsledok remízou: Čáslavská získala rovnaký počet bodov ako súťažiaca z krajiny, kde zajtra už znamenalo včera. Dnes môžeme už len špekulovať nad tým, čo viedlo rozhodcovskú jury k tomu, že až po súťaži upravila bodovanie sovietskej pretekárky smerom nahor, aby sa vyrovnala Čáslavskej.

Obe potom stáli na stupňoch víťaziek vedľa seba na najvyššom stupienku a strieborná medaila nebola udelená vôbec. Prvé veľké gesto spravili organizátori, keď ako prvú zahráli československú hymnu a až potom hymnu krajiny, ktorá nás vtedy okupovala. Keď prišla na rad druhá hymna, Věra Čáslavská odvrátila tvár od stúpajúcej červenej vlajky a pozerala sa do zeme. Spontánne a jednoznačné gesto nenásilného odporu, ktoré si získalo srdcia celého sveta. Razom sa tak stala jednou z najpopulárnejších žien na svete, konkurovať jej mohla snáď len Jackie Kennedyová. Olympijské hry uzavrela veľkolepou svadbou 26. októbra 1968 v katedrále v Mexico City. Očití svedkovia hovorili, že bola veľkolepejšia než svadba Alžbety II. Mňa to neprekvapuje, veď sa predsa vydávala kráľovná. Prvá dáma svetovej športovej gymnastiky a kráľovná olympijských hier 1968.

Samozrejme, toto celé nemohlo to uniknúť normalizátorom v Československu. Jej športová kariéra sa už tak či tak chýlila ku koncu. Nesmerovala však, ako by sa bolo dalo predpokladať, smerom k trénerskej kariére. Na to boli jej podpis pod manifestom 2000 slov, ktorý neodvolala, a jej gesto v Mexiku, príliš vážne. Čelila pravidelnej šikane zo strany Štátnej bezpečnosti, mala problém sa zamestnať, nakoniec musela pracovať ako upratovačka. K trénovaniu sa síce dostala, ale načierno, nie pod vlastným menom. Napriek tomu neodvolala.

Potom prišiel jeden z najvýznamnejších dní našich moderných dejín: 17. november 1989. Zmena od totality k demokracii, od nefunkčného plánovaného hospodárstva k trhovej ekonomike. Priniesol aj obrovské zmeny do života Věry Čáslavskej.

Skvele to dokresľuje jedna príhoda. Bol 1. júl 1990. Futbalový tím Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky sa na majstrovstvách sveta v Taliansku chystal na veľké štvrtfinále proti futbalistom Spolkovej republiky Nemecko. Ráno pred zápasom na štadióne Giuseppe Meazza v Miláne ich nenavštívil nikto iný ako Věra Čáslavská, vtedy už v pozícii poradkyne prezidenta Václava Havla. Som hlboko presvedčený, že nikomu inému by tréner Vengloš návštevu nebol povolil. Prišla, aby hráčov pozdravila a povzbudila ich. Prezradila im, že aj ona mala pred štartom v Mexiku obrovskú trému. Vtedy za ňou prišla francúzska trénerka, ktorá si všimla, že je celá nesvoja. Prišla k nej a povedala: "Vera, courage.". S tým nádherným francúzskym r, ktoré ja nedokážem správne vysloviť. Věra Čáslavská podala futbalistom črep pre šťastie a povedala im, že keď budú podvečer hrať, majú si spomenúť na jedno dievča, ktoré malo v Mexiku obrovskú trému a povedať si: „Courage“, s tým r.

Dve slová „Vera, courage“ ma sprevádzajú už dlhé roky. Veľmi často, keď mám pred sebou niečo náročné alebo nepríjemné, tak si ich pre seba zopakujem. Aj s tým krásnym r. Hovoril som si ich aj pred tlačovou konferenciou s prezidentom Slovenskej republiky v septembri minulého roku, keď sme hovorili o očkovaní a vôbec

o dôležitosti medicíny založenej na faktoch. A áno, povedal som si to aj pred malou chvíľou.

Odkaz Věry Čáslavskej je mimoriadne silný aj dnes. Tak, ako jej dalo v Mexiku publikum najavo obrovskú podporu, tak ju v lete 2025 pocítila aj Slovenská akadémia vied a Biomedicínske centrum Slovenskej akadémie vied. Mnohé mienkotvorné inštitúcie a jednotlivci neváhali verejne vyjadriť svoj názor a podporiť nás. Veľmi ma teší, že môžem mnohých z nich dnes večer privítať tu v Zrkadlovej sále Primaciálneho paláca. Verejná podpora celkom iste vyžadovala dávku odvahy a možno si tiež predtým povedali „Vera, courage“, aj keď možno v inej podobe.

To všetko je nesmierne dôležité, keďže žijeme v čase, keď výrazne klesá akceptovanie vedeckých poznatkov verejnosťou. Lahkovážne tak zahadzujeme významné objavy, ktoré nás ako ľudstvo posunuli ďalej. Vďaka vede lietame do vesmíru, eliminovali sme niektoré choroby, ktoré zabíjali alebo ničili životy po státisícoch alebo dokonca miliónoch, rozštiepili sme jadro atómu, študujeme procesy, aké vo vesmíre prebiehali zlomky sekundy po Veľkom tresku, prenikáme do podstaty samých seba, odkiaľ sme, a kam smerujeme, lepšie chápeme zákonitosti fungovania spoločnosti, poučame sa z histórie a rozumieme umeniu, ktoré robí náš život krajším.

Veda odhaľuje pravdu a musí tak robiť bez ohľadu na to, či to tomu alebo onomu politikovi vyhovuje alebo nie. Na pravde to jednoducho nič nezmení. Zásadnými otázkami pravdy prechádzame v každodennom živote, každá jedna, každý jeden z nás. A stojí za to postaviť sa za pravdu.

Pamätajme preto na odkaz Věry Čáslavskej. Vždy si preto, priateľky a priatelia, povedzme:

„Vera, courage“ a spomeňme si pri tom na ňu.

Martin Venhart
Predseda Slovenskej akadémie vied